

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 4269/99

בפני : כבוד השופט א' מצא
כבוד השופטת ד' ביניש
כבוד השופט א' ריבלין

המערער : יאיר אליהו רוזן

נגד

המשיבה : מדינת ישראל

ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בירושלים
מיום 18.5.99 בת"פ 482/97 שניתן על-ידי כבוד סגן הנשיא
י' צמח והשופטות מ' נאור ומ' ארד

תאריך הישיבה : ד' בטבת תשס"ג (9.12.02)

בשם המערער : עו"ד יי גולן

בשם המשיב : עו"ד יי למברגר

פסק-דין

השופט א' מצא:

המערער, רופא-גינקולוג תושב היישוב הר-אדר, ירה למוות במנוחה ליסה ג'אד ז"ל. בשל מעשה זה הרשיעו בית-המשפט המחוזי בעבירת רצח, בניגוד לסעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, ודן אותו למאסר עולם. בערעורו משיג המערער על צדקת הרשעתו בעבירת רצח, כשלטענתו, מן הדין היה להרשיעו בעבירת הריגה. לחלופין טוען הוא, כי בנסיבות העניין מוצדק היה להטיל עליו עונש מופחת.

2. האירוע הקטלני, שקורותיו לא נשנו במחלוקת, התרחש אור ליום חמישי 4.9.1997, בדירת-מגוריה של המנוחה ברחוב עוזיאל בירושלים. כשתים-עשרה שנים לפני ליל האירוע קיימו המערער והמנוחה מערכת יחסים, שארכה חודשים אחדים, וכתוצאה מיחסים אלה נולדה להם בת משותפת. משנפרדו התחייבה המנוחה שלא לתבוע מן המערער תשלום מזונות לקטינה. המערער, אף שלא התכחש לאבהותו, התעלם מן המנוחה ומבתו; ובמשך כאחת-עשרה שנים, שבמהלכן לא נדרש לשלם ולא שילם להן דבר, לא קיים כל קשרים עם מי משתיהן. ביולי 1997 פנתה המנוחה אל המערער, במישרין וכן באמצעות עורך-דין, בדרישת מזונות לילדה. בעקבות זאת נפגשו המערער והמנוחה לשיחה, במלון "לרום" בירושלים, אך לא הגיעו להבנה. ביום 18.8.1997 שיגר בא-כוחה של המנוחה אל המערער הצעה להסכם, שלפיו יתחייב לשלם לבתו מזונות שוטפים בסך 1,800 ₪ לחודש, וכן סכום גלובאלי שעליו יוסכם בין הצדדים בגין מזונות העבר. המערער התבקש למסור את הערותיו להצעה וכן לנקוב בסכום מוצע לסילוק מזונות העבר. ביום שישי 29.8.1997 טילפן המערער אל המנוחה וביקש להיפגש עמה. בשיחה זו סירבה המנוחה להיפגש עמו, בטענה כי יש לה אורחים והיא עסוקה, אך משחזר המערער והתקשר עמה, לאחר השבת, נאותה לקבלו בביתה במוצאי יום רביעי 3.9.1997.

במועד המוסכם, בשעה 22:00 לערך, החנה המערער את מכוניתו על המדרכה, מול בית-מגוריה של המנוחה ועלה לדירתה. לפגישתו עם המנוחה הגיע המערער כשהוא חמוש באקדח חצי-אוטומטי מסוג "גלוק" בקוטר 9 מ"מ, אותו שאל מחברו ושכנו, אלישע שחף, בבוקר יום שבת 30.8.1997. שיחתם של המערער והמנוחה, שישבו זה מול זה בסלון הדירה, סבה על דרישת המנוחה למזונות הילדה. השיחה ארכה יותר משעתיים והמערער תיאר אותה כ"קשה". כחצי שעה לאחר חצות - משנוכח כי המנוחה עומדת בתוקף על דרישתה לתשלום מזונות - נטל המערער כרית מעל הספה שעליה ישב והצמידה לראשה של המנוחה. הוא שלף את האקדח שנשא עמו ומבעד לכרית ירה ברקתה של המנוחה וגרם למותה. סמוך לאחר מכן, בעוד המנוחה מוטלת על הרצפה, עזב המערער את הדירה וחזר לביתו. בצאתו נטל עמו את טיוטת ההסכם בנושא המזונות שהכין עורך-דינה של המנוחה. בדרכו הביתה קרע את המסמך ופיזר את קרעיו באזור הקסטל. בהגיעו לביתו התקלח וכיבס את הבגדים שלבש. הוא פירק את האקדח, ניקה אותו, עטף אותו בסמרטוט ובניילון והטמין את החבילה בפינה נסתרת בגינת ביתו. אחר-כך שכב לישון.

3. בלילה שבו המית המערער את אימה הסתגרה בתם של השניים (אז כבת אחת-עשרה) בחדרה. המערער - שמעולם לא פגש את הילדה - לא הבחין בנוכחותה, אך

נראה שהיא ידעה על ביקורו המתוכנן. בזמן הירי הילדה ישנה ולא שמעה דבר, ורק בבוקר, משהקיצה משנתה, גילתה את גופת אימה. אם מפיה, ואם מפני חברתה של המנוחה שהילדה מיהרה להתקשר עמה, נמסר למשטרה כי בליל אמש אמור היה המערער לבקר אצל המנוחה. חוקרי המשטרה מיהרו לבית המערער בהר-אדר, וכבר בשעה 8:30 בבוקר התדפקו על דלת הבית. משדרשו ממנו למסור להם את אקדחו, מסר להם המערער אקדח פרטי מסוג "ברטה" בקוטר 0.22 אינץ', שהוחזק על-ידיו ברישיון, וכן מחסניות עם כדורים לאקדח זה, אך העלים מהם את דבר קיומו של האקדח ששאל מאלישע שחף ואשר בו ירה במנוחה. המערער נעצר לחקירה והוחשד ברציחת המנוחה. בשיחתו הראשונה עם ראש צוות החוקרים הכחיש המערער את החשד. הוא סיפר, כי המנוחה דרשה ממנו מזונות עבור בתה, שאותה כלל איננו מכיר. בקשר לכך, אמר, נפגש עם המנוחה לשיחה, לפני שבועות אחדים, במלון "לרום". אך מאז כלל לא פגש אותה ולא נדבר להיפגש עמה. בביתה לא היה, לדבריו, מעולם ובמהלך כל ליל אמש לא יצא מביתו. משהוזהר כחוק ונתבקש למסור אימרה בכתב, בחר המערער לשתוק. לשאלות החוקר השיב: "אין לי מה להוסיף" ומשהוצגו לפניו הדברים שמסר בשיחתו הראשונה עם ראש צוות החוקרים, התכחש לאמירתם.

סמוך לאחר מכן מסר אזרח לראש צוות החוקרים, בטלפון, כי ימים אחדים קודם לכן שאל המערער אקדח מבחור בשם אלישע למטרת ציד. בהתחדש החקירה, למחרת היום, שאל החוקר את המערער מי זה אלישע, ולכך השיב המערער כי יש לו חבר בשם אלישע שחף המתגורר בשכנות לביתו. החוקר התקשר עם שחף, בנוכחות המערער, וביקש לדעת היכן אקדחו. בתשובה אמר שחף, כי הוא מסר את אקדחו למערער "לצורך טיול בצפון", ובתגובה הורה החוקר לשחף להתייצב במשטרה ולהביא עמו את רישיונו. המערער, שהיה עד לשיחה זו, אמר לחוקר כי ברצונו למסור גרסה. תשובת החוקר הייתה כי עליהם לצאת לבית-המשפט לדיון בבקשת המשטרה להאריך את מעצרו, ובדיון זה תהיה לו הזדמנות לומר את דבריו. ואכן, במעמד הדיון בהארכת מעצרו הודה המערער כי ירה במנוחה ותיאר את הרקע למעשהו. המערער סיפר כי בעקבות מספר פגישות שקיים עם המנוחה לפני כשתים-עשרה שנה הוברר לו שהמנוחה הרתה. לדבריו, סירבה לעשות הפלה אך הבטיחה שלא תתבע ממנו דבר. מקץ כחמש שנים נסעה עם הילדה לארצות-הברית, ולפני כשנה חזרה ארצה. במשך כל השנים שחלפו לא היה לו כל קשר עמה, עד שלפני כשמונה שבועות פנתה אליו באמצעות עורך-דין ותבעה ממנו לשאת במזונות הילדה ולשלם לה סכומים נכבדים גם בשל העבר. בעקבות זאת ניסה להידבר עמה, תחילה בפגישתם במלון "לרום" ופעם נוספת בפגישתם בביתה בליל האירוע. בתארו את הנסיבות שבהן ירה במנוחה, אמר המערער:

...ואני ישבתי לשוחח איתה במשך כשלוש שעות שבהן הזעתי והוצאתי את נשמתי בכפי. היא דרשה בערך כ- 100,000 דולר עבור 11 השנים הקודמות ודרשה סכומים בין 500 ל-700 דולר לחודש, כאשר זה כולל דברים נוספים. הסברתי לה שזה לא מקובל, שזה סה"כ גניבת זרע. הגענו למצב כזה שבו היא אמרה 'אפילו אם תהיה אסיר בבית סוהר, אתה תשלם לי כי זה מגיע לי'. בשלב הזה, אני הוצאתי את האקדח ויריתי בה בראשה. אי אפשר לענות אותי במשך כל החיים שלי ולעשות אותי סמרטוט או סחבה. אי לזאת סיימתי את הפרשה בצורה הזאת.

4. בשעות אחר-הצהריים, לאחר הדיון בבית-המשפט, ליוו החוקרים את המערער לעריכת חיפוש בביתו. הוא הצביע לפניהם על המקום שבו הסתיר את אקדחו של שחף, שבו ירה במנוחה, ומסר להם את האקדח. בדרכם חזרה למשטרה נשאל המערער על-ידי החוקר שליווה אותו אם ניקה את האקדח, ולכך השיב המערער: "בוודאי, מה אני פרייר". באימרה שנגבתה מפיו באותו הערב חזר המערער על עיקרי הגרסה, שמסר בדיון לפני השופט שהאריך את מעצרו, ושב לתאר את הלוח נפשו, לנוכח יחסה והתנהגותה של המנוחה, בליל האירוע:

במהלך השיחה והעלבונות שהטיחה בי כל הזמן, היא הסבירה שהמטרה שלה היא להודיע לשני הילדים שלי שיש להם אחות נוספת והסבירה לי שהיא יודעת יותר ממה שאני חושב, שהיא תערב בענינים את אמא שלי, שהיא אישה זקנה מעל גיל 75, וברור שצריך לעשות הכנה פסיכולוגית לילדה, לה, לי ולמשפחה שלי בקיצור חגיגה גדולה. זו הייתה שיחה קשה מאוד, שלוש וחצי, ארבע שעות.

...

לאט לאט בהמשך השיחה התחלתי להבין יותר ויותר שהמטרה היא כספית, כאשר המטרה היא לסחוט אותי ולהתפרנס על חשבוני ואפילו לא משנה באם אשלם ולא אבוא לראות את הילדה, הוסבר לי שהיא מבצעת לובי בעיר להביא לידיעת כולם שיש לי בת מחוץ למסגרת הנישואין שאני לא בא לראות אותה ולא מתיחס אליה... הלכתי והתרגזתי יותר ויותר ונעשיתי עצבני יותר ויותר... עם המשך השיחה התנהגותה הפכה להיות יותר ויותר ארוגנטית ושחצנית תוך עישון כל הזמן ולא נראה לי היה שניתן להגיע לאיזה שהיא הבנה סבירה בנושא המזונות, עם התחממות הויכוח שלפתי את האקדח, יריתי ירייה אחת דרך כר שהחזקתי ביד שהיה על הספה שאותו החזקתי רוב הערב והרגתי את [המנוחה].

כן תיאר את מעשיו לאחר הירי: כיצד, בדרכו הביתה, השמיד את טיוטת ההסכם והשליך את הקרעים; וכיצד, קודם ששכב לישון, התקלח וכיבס את בגדיו, ניקה את האקדח והסתירו בגינת ביתו.

5. משהואשם ברצח הודה המערער כי ירה במנוחה למוות, אך כפר בטענה כי התכוון והחליט להמיתה. המחלוקת במשפט התמקדה סביב שאלת התקיימותם של שלושת רכיבי הכוונה תחילה: הכנה, היעדר קינטור והחלטה להמית. המערער טען, כי בא לבית המנוחה במטרה לדון עמה על דרישותיה כלפיו. את האקדח נשא עמו, כדרכו תמיד, למטרת הגנה עצמית, ולא במטרה לעשות בו שימוש. אמנם, ככלל, הריהו נושא את אקדחו המוחזק על-ידו ברישיון, בעוד שהפעם נטל עמו בצאתו לדרך את האקדח ששאל משחף בבוקר יום שבת. אך, לדבריו, בחר לקחת את האקדח של שכנו רק מפני שהיה בהישג יד - מונח על השולחן בקומת הכניסה - בעוד שאקדחו שלו היה בתוך ארון במפלס העליון של הבית. גם את החשד, כאילו שאל משחף את אקדחו מפני שבחר לבצע את הרצח באקדח של אדם אחר, דחה המערער. את שאילת האקדח משחף הסביר המערער בכך, שבסופו של אותו שבוע תכנן לצאת עם חברים לצייד חזירי בר בצפון הארץ, ואקדחו של שחף נראה לו ככלי-ירייה יותר מתאים למטרה זו מאשר אקדחו. את הירי במנוחה תירץ המערער בקינטור החריף שגרמה לו בהתנהגותה כלפיו. המערער טען כי הוא סובל מהפרעות נפשיות ומספ סיבולת נמוך. דבריה הקשים ויחסה הפוגע של המנוחה הביאוהו בהדרגה לאובדן עשתונות. משלא יכול לשאת עוד, שלף את אקדחו וירה בה. המערער כפר בטענת המאשימה, כי הצמיד את הכרית לרקתה של המנוחה במטרה לעמעם את קול הירי. במהלך כל שיחתו עם המנוחה אחז, לטענתו, בכרית זו, והצמדתה לראש המנוחה הייתה אך המשך ישיר ואוטומטי לאחיזתו בכרית. על היעדר כוונתו להמית את המנוחה ביקש המערער ללמוד גם מן הנסיבות הסובבות. מכך שנדבר להיפגש עמה בביתה, ולא במקום מבודד, וללא חשש החנה את רכבו (שהוא מסוג נדיר), לעיני כול, על המדרכה מול הבית, ביקש הוא להסיק כי לא בא לביתה בכוונה להמיתה וכי ירה בה בעקבות התפתחות בלתי צפויה של האירוע. בניגוד גמור לגרסתו בחקירה, עת ידע לתאר במדויק כיצד ירה ברקתה של המנוחה מבעד לכרית שהצמיד לראשה, טען המערער בעדותו, כי שוב איננו זוכר את רגע הירי. המערער היטיב לזכור ולספר את תוכן שיחתו עם המנוחה, ולצטט את הדברים שאמרה לו ואשר פגעו בו וקינטרו אותו. כן היטיב לזכור את מעשיו לאחר הירי, עת פעל לדבריו באופן "אוטומטי". אך את הירי עצמו, טען, איננו זוכר. לדבריו, הוא יודע

שירה, אך איננו מסוגל לשחזר את המעשה ואינו יודע לומר באיזה חלק מגופה של המנוחה פגע.

להוכחת טענתו, כי הוא לוקה בהפרעות נפשיות שיכולות היו להביאו לביצוע המעשה שלא על-פי החלטה מודעת, הציג המערער חוות-דעת של פסיכיאטר מומחה ופסיכולוג קליני. הפסיכיאטר תיאר את המערער כמי שסובל מאישיות גבולית עם קווים דיסוציאליים ופרנואידיים. להערכתו, פגישתו הטעונה של המערער עם המנוחה עוררה אצלו תחושות איום, סחיטה וניצול, אשר על רקע הפרעת האישיות החמורה שלו הובילה אותו לסחף רגשי בלתי נשלט להרוג את המנוחה. הפסיכולוג הקליני חיווה את דעתו, כי מעשהו של המערער היה פועל-יוצא מן השילוב שבין אישיותו הלקויה לבין היקלעותו לסיטואציה טעונת לחץ אמוציונאלי חריג. החיבור בין השניים הוא אשר מוטט את מנגנוני השליטה העצמית והבקרה הנפשית של המערער. מנגד הציגה התביעה חוות-דעת של הפסיכיאטר הארצי ושל הפסיכיאטר המחוזי, שבדקו את המערער בשלב החקירה. מומחי התביעה קבעו, כי המערער אכן סובל מהפרעת אישיות, עם קווים נארציסטיים ודיסוציאליים, אך שללו את קיומה של הפרעה נפשית קשה וכן את קיומו של קשר סיבתי אפשרי בין מצבו הנפשי של המערער לבין ביצוע רצח בנסיבות שתוארו על-ידיו. מומחי התביעה הטעימו, כי מתולדות חייו של המערער עולה, כי הצליח להתגבר על מגבלות הנובעות ממבנה אישיותו ולפתח קריירה מקצועית מוצלחת, תוך השקעה מתמשכת בלימודים, בעבודה, ביחסים בינאישיים עם ממונים ועמיתים ועם ציבור המטופלות על-ידו, ועמד היטב בלחצים הכרוכים בלימודים אקדמיים ובהתמודדות עם מצבים קליניים הקשורים באופי עבודתו.

6. בית-המשפט המחוזי דחה את הסברי המערער והרשיעו ברצח. בהכרעת-הדין נקבע, כי ההחלטה להמית את המנוחה התגבשה בלב המערער לכל המאוחר בבוקר יום שבת, כאשר ביקש משחף להשאיל לו את אקדחו. גרסת המערער, כי שאל את האקדח משחף לצורך מסע צייד בצפון הארץ שתכנן לערוך עם חבריו בסוף השבוע הבא, נמצאה בלתי-ראויה לאמון. שחף העיד, כי המערער אמר לו כי הוא עומד לצאת מייד לטיול לצפון, ובטענה שאקדחו אינו עמו, ואין לו זמן ללכת לקחתו, ביקש ממנו להשאיל לו את אקדחו שלו. אף ששחף העיד כי המערער דיבר על יציאה לטיול, והבין כי המערער נזקק לאקדח לצורך הגנה עצמית, היה בית-המשפט נכון להניח לטובת המערער כי אמר לשחף שהוא מבקש את אקדחו כדי לעשות בו שימוש לצייד חזירים. אלא שדברי שחף לא הותירו ספק כי המערער תירץ לפניו את שאילת האקדח בכך שהוא עומד לצאת לדרך מייד. כן לא נמצא היגיון בגרסת המערער, כי שאל את האקדח למטרת צייד שבוע תמים לפני המועד המתוכנן לכך. זאת ועוד: המערער הודה בעדותו,

כי בעבר התנסה רק בצייד חוגלות, בעזרת האקדה הפרטי שלו, וכי מעולם קודם לכן לא השתתף בצייד חזירי בר; והגם שסיפר, כי תכנן לצאת לצייד חזירים עם חבריו, הרי שאיש משני העדים שהזמין מטעמו, לעניין זה, לא תמך בגרסתו. כן דחה בית-המשפט את הסברו של המערער לכך שבבואו לבית המנוחה נשא עמו את האקדה ששאל משחף, במקום את האקדה שהוחזק על-ידו ברישיון. בהכרעת-הדין נקבע, כי אין זה סביר להניח שהמערער בחר להסתכן בנשיאת אקדה של אחר, שאין לו רישיון להחזיקו, רק כדי לחסוך מעצמו עלייה לקומה העליונה של ביתו ולקחת את אקדחו המוחזק על-ידו ברישיון. מסקנת בית-המשפט הייתה, כי המערער בחר להצטייד באקדחו של אדם אחר בשל חששו שאם יירה במנוחה באקדחו תעלה המשטרה במהרה על עקבותיו. בהחניית רכבו על המדרכה מול ביתה של המנוחה לא היה בית-המשפט מוכן לראות משום ראייה לסתור. בית-המשפט קבע, כי הנחת המערער הייתה כי לפרשת יחסיו עם המנוחה אין כל שותפי סוד. כן סבר כי בשכונת מגוריה של המנוחה הריהו יכול להתנהג כאלמוני. ולנוכח הנחות אלו לא חשש כי מישהו עשוי לזהותו או להחשידו במעשה.

בית-המשפט הוסיף וקבע, כי אף אילו הניח (בניגוד למסקנה שאליה הגיע), כי המערער לא תכנן מראש את הרצח, הרי שהיה קובע כי ההחלטה להמית את המנוחה גמלה בלב המערער במהלך שיחתו עם המנוחה. ראייה לכך נמצאה לבית-המשפט בדברי המערער לפני בית-משפט השלום, בגדר הדיון בבקשת המשטרה להאריך את מעצרו, ובגרסה המפורטת שמסר בהתחדש חקירתו. בהצמדת הכרית לראשה של המנוחה ראה בית-המשפט חלק מן ההכנה לביצוע הרצח וכן ראייה לכך שבעת שירה במנוחה לא היה המערער במצב של אובדן עשתונות. בית-המשפט היה נכון להניח - מבלי לקבוע - כי במהלך שיחתם אפשר שהמנוחה אמרה למערער את הדברים שהמערער ייחס לה בחקירתו וכי דברים אלה קינטרו אותו. אך בהנחת קיומו של קינטור סובייקטיווי גרידא אין כדי לשלול את יסוד הכוונה תחילה. בית-המשפט דחה את חוות-הדעת של המומחים (פסיכיאטר ופסיכולוג) שהוגשו מטעם ההגנה, ואשר ייחסו את מעשהו של המערער למצבו הנפשי הקשה שבמפגשו הטעון עם המנוחה התדרדר לאובדן שליטה, והעדיף על פניהן את חוות-הדעת של המומחים הרפואיים מטעם התביעה. בחקירתם במשפט הודו מומחי ההגנה, שלקראת עריכת חוות-דעתם הסתפקו בשמיעת דברי המערער ולא עיינו בראיות המתייחסות לאירוע. בנסיבות אלו, קבע בית-המשפט, כי חוות-הדעת של מומחי ההגנה הן תיאורטיות, בהיותן מנותקות מעובדות ההתרחשות כפי שתוארו על-ידי המערער עצמו, לפני בית-המשפט שהאריך את מעצרו ובשלב החקירה. בלשון בית-המשפט: "חוות דעת מקצועיות אינן יכולות לייחס לנאשם את אשר אין הוא מייחס לעצמו. גם אין הן יכולות לעקור עובדות שהוכחו בראיות ברורות". לכך שהמערער החליט להמית את המנוחה, וכי לא פעל במצב של אובדן

עשתונות, מצא בית-המשפט ראייה גם במעשים שעשה המערער בקור רוח לאחר שירה במנוחה: נטל עמו והשמיד את טיוטת הסכם המזונות, כיבס את בגדיו, ניקה את האקדח והטמינו בגינת ביתו.

7. משפסק בית-המשפט המחוזי להרשיעו ברצח, קיווה המערער לשכנע את בית-המשפט כי ביצע את העבירה בהיותו נתון במצב של הפרעה נפשית קשה, אשר הגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מעשיית המעשה, ומכאן כי ניתן וראוי להחיל עליו את הוראת סעיף 300א(א)(2) לחוק העונשין ולגזור עליו עונש מופחת. בית-המשפט המחוזי דחה טענה זו וגזר על המערער מאסר עולם. בנימוקיו לדחיית הטענה קבע בית-המשפט, בגזר-הדין, כי המערער איננו מקיים את תנאי סעיף 300א(א)(2) להטלת עונש מופחת: ההפרעה הנפשית שממנה הוא סובל אינה "הפרעה חמורה", כמשמעה בסעיף; לא התקיים קשר סיבתי בין ההפרעה הנפשית הנטענת לבין מעשה הרצח, שכן לא בשל הפרעתו הנפשית ביצע המערער את המעשה, אלא במטרה "להיפטר ממה שנתפס בעיניו כמטרד בלתי מוצדק"; ואף אם מניחים שהפרעתו הנפשית של המערער הגבילה את יכולתו להימנע מעשיית המעשה, הרי שמכל מקום, לא הייתה זו הגבלה ניכרת כמובנה בסעיף.

8. בערעורו לפנינו השיג הסניגור על צדקת קביעתו של בית-המשפט המחוזי שהמערער תכנן מראש לרצוח את המנוחה. על הטענה שהמערער הוכיח את גרסתו, כי שאל את האקדח משחף לצורך השתתפותו בצייד חזירי בר, חזר הסניגור אך בשפה רפה. עם זאת טען, כי שאילת האקדח משחף איננה מתיישבת עם המסקנה כי המערער תכנן מראש לרצוח את המנוחה באקדח זה; שהרי שחף היה חברו ושכנו, ועל כן יכול המערער להעריך כי גם ביצוע הרצח באקדחו של שחף - לא פחות מאשר באקדחו שלו - יעלה את המשטרה במהרה על עקבותיו. כן טען, כי גם העובדה שקודם שירה במנוחה שוחח עמה המערער במשך שעות אינה מתיישבת עם ההנחה כי בא לביתה בכוונה לרוצחה. ועוד טען, כי גם העובדה שהחנה את מכוניתו (שהיא מדגם נדיר ומושכת תשומת-לב) על המדרכה מול ביתה של המנוחה סותרת את ההנחה כי תכנן לרצוח אותה. חיזוק לטענתו מוצא הסניגור בכך שהמערער הוא גינקולוג ותיק ומוכר בירושלים, שנשים רבות מתושבות העיר טופלו על-ידו ורבים מכירים ומזהים אותו.

דומה שלכל הטענות הללו ניתנה תשובה משכנעת בהכרעת-דינו של בית-המשפט המחוזי. שחף אכן היה חברו ושכנו של המערער. ההנחה כי יכול לשאול אקדח מאדם זר היא, כמובן, מופרכת. אך אין לקבל כי שאילת האקדח משחף, במטרה לבצע בעזרתו רצח, אמורה הייתה לעורר חשש שמעשהו יתגלה. כפי שצוין, המערער האמין

כי לדבר היותו אבי בתה של המנוחה אין שותפי סוד. על כל פנים, לשחף לא היה כל מושג על קשרי המערער עם המנוחה, ופרסום דבר הירצחה לא היה עשוי לעורר בלבן צל של חשד שאקדחו שימש לביצוע הרצח. גם העובדה שהמערער נשא ונתן עם המנוחה במשך שעות קודם שירה בה אינה שוללת את הקביעה כי תכנן מראש את רציחתה. מן הנסיבות אכן עולה, כי החלטת המערער להמית את המנוחה הייתה "מותנית"; משמע, כי החליט להוציא לפועל את תכניתו רק אם המנוחה תעמוד על דרישותיה הכספיות כלפיו ולא תיאות לוותר לו או להתפשר עמו, אלא שבהיותה מותנית אין כדי לסתור את היותה פרי תכנון מוקדם. אף בהחניית מכוניתו מול ביתה של המנוחה אין כדי לשלול את צדקת קביעתו של בית-המשפט, כי המערער תכנן מראש את רציחתה. אין זאת אלא שהמערער הניח כי בשכונה זו, בשעת ערב מאוחרת, יוכל להתנהג כאלמוני מבלי לחשוש כי מישהו יזהה אותו.

9. לגוף העניין נראה, כי בבקשתו לשאול משחף את אקדחו יש משום ראייה ממשית לכך שעוד בבוקר יום שבת - למחרת סירובה של המנוחה להיפגש עמו וארבעה ימים לפני מועד פגישתם המתוכננת - המערער כבר הביא בחשבון את האפשרות שיירה במנוחה. משדחה בית-המשפט כבלתי-ראויה לאמונו את גרסת המערער, כי שאל משחף את אקדחו למטרת צייד - שאף לפי גרסתו הדחוייה אמור היה להתקיים רק מקץ שבוע תמים - נותר המערער ללא הסבר היכול ליישב את שאילת האקדח עם היעדר כוונה פלילית מצדו. לצורכי הגנה עצמית בוודאי לא נזקק לשאילת אקדחו של שחף, שהלוא היה בעל אקדח שהוחזק על-ידו ברישיון, וההסבר היחיד שנותן לשאילת אקדחו של שחף - כפי שקבע בית-המשפט המחוזי - הוא שהמערער חשש שאם יירה במנוחה באקדחו שלו תעלה המשטרה על עקבותיו במהרה, מה שאין כן אם יעשה שימוש באקדחו של אחר. על כך שהמערער תכנן מראש את מעשהו תעיד העובדה שבילכתו אל המנוחה נטל עמו את אקדחו של שחף ולא את אקדחו שלו. ההסבר (התמוה כשלעצמו) שנתן המערער לעובדה זו לא זכה לאמונו של בית-המשפט המחוזי, ואף בכך אין עילה להתערבותנו. דומה כי גם סופו של המעשה מעיד על תחילתו: משפקדו החוקרים את בית המערער, למחרת ליל הרצח, ודרשו מידו את נשקו, מסר להם המערער את האקדח שהוחזק על-ידו ברישיון; ואילו את האקדח שבו ביצע את הרצח הסגיר לידיהם רק לאחר שהוברר לו כי על דבר הימצאותו ברשותו כבר למדה המשטרה מן המידע שנמסר לה ומדברי שחף עצמו.

10. להלן נאחז הסניגור בכך שבית-המשפט המחוזי לא שלל את האפשרות שהמנוחה קינטרה בדבריה את המערער, וכן בכך שגם על-פי חוות-דעתם של מומחי התביעה לוקה המערער בהפרעה נפשית. הסניגור לא חלק, כי בקינטור סובייקטיווי

בלבד לא סגי. עם זאת טען, כי שילובם, זה בזו, של קינטור סובייקטיווי והפרעה נפשית עשוי לשלול את היכולת לגבש החלטה להמית ובכך ליישב את מעשהו של המערער עם מצב של אובדן שליטה. תמיכה לכך שהמערער אכן לוקה בהפרעה נפשית, שבנסיבות ההתרחשות כפי שתוארה על-ידיו עשויה להביאו למצב של אובדן שליטה, ביקש הסניגור למצוא בחוות-הדעת של הפסיכיאטר והפסיכולוג אשר בדקו את המערער והעריכו את מצבו מטעם ההגנה.

טענות אלו אין בידי לקבל. ראשית, יש להזכיר, כי על-פי הכרעתו העובדתית של בית-המשפט המחוזי, ההחלטה להמית את המנוחה גמלה בלב המערער כארבעה ימים לפחות לפני ליל האירוע; בעוד שמה שנאמר בהכרעת-הדין, אודות האפשרות שרק במהלך השיחה עם המנוחה החליט המערער להמיתה, הובא רק כהנחה (בלתי-מוכחת) לקיומו של תשריט חלופי, שאף על-פיה יש להרשיע את המערער ברצח. אך לפני מן הצורך אוסיף, שגם אילו ניצבנו לפני הצורך להכריע בשאלת אשמתו של המערער על יסוד ההנחה כי עד לבואו לביתה לא תכנן לרצוח אותה, לא הייתי מוצא יסוד להתערב בהרשעתו בעבירת רצח בכוונה תחילה.

11. בית-המשפט המחוזי דחה, בנימוקים משכנעים, את חוות-דעתם של מומחי ההגנה והעדיף על פניהן את חוות-דעתם של מומחי התביעה. בית-המשפט קבע, כי הערכותיהם של מומחי ההגנה גבי נסיבות ההתרחשות הן תיאורטיות, באשר אין הן מתיישבות עם התיאור שמסר המערער עצמו בשלב החקירה. כידוע, על התגבשותה של החלטה להמית לומד בית-המשפט, בדרך כלל, מאופי המעשה הקטלני ומאופן ביצועו שלגביהם נהוג ליישם את ההנחה כי חזקה על העושה כי התכוון לתוצאה הטבעית של מעשהו (ראו לדוגמא: ע"פ 322/87 דרור נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(3) 718, 724, וע"פ 511/91 אשקר נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(2) 45, 49). גם בענייננו די היה במעשי המערער, סמוך ובזמן ביצוע מעשה ההמתה - הצמדת הכרית לראשה של המנוחה, שליפת אקדחו וירי כדור מבעד לכרית אל רקתה - כדי להקים כנגד המערער חזקה שבעובדה כי החליט להמית את המנוחה; ומשדחה בית-המשפט המחוזי את הסבריו המאוחרים של המערער, היה בכך כדי להוביל למסקנה כי המערער לא סתר את החזקה שקמה נגדו. ואולם במקרה שלפנינו, איננו נזקקים לחזקה האמורה - המבוססת על אמת-מידה אובייקטיבית - שכן להחלטת המערער להמית את המנוחה הובאה ראיה מפי המערער עצמו, בדברים שאמר, למחרת יום מעצרו, לפני השופט שהאריך את מעצרו ובאימרה המפורטת שמסר באותו הערב. בדבריו אלה, שעיקריהם צוטטו לעיל, הודה המערער בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים כי ירה בראשה של המנוחה בכוונה להמיתה.

גם מטענת סניגורו, בדבר נפקות שילובם של הפרעה נפשית וקינטור סובייקטיווי לעניין היכולת לגבש החלטה להמית, אין המערער יכול להיושע. הפסיקה אמנם הכירה באפשרות, כי ייתכנו מקרים חריגים ונדירים, שבהם יהיה בשילובם של הפרעה נפשית חמורה וקינטור סובייקטיווי חריף כדי לעורר ספק בדבר יכולתו של הנאשם ברצח לגבש החלטה להמית את המקנטר (ע"פ 524/86 חזקיה נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(3) 653, 658-659; וע"פ 3178/90 גלמן נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(5) 370, 378). כשלעצמה, הרי זו דוקטרינה חריגה לכלל הרגיל, שלפיו יש להבחין ואין לכרוך בין קיומו של קינטור סובייקטיווי מוכח לבין יכולתו של הנאשם לגבש החלטה להמית (ע"פ 339/84 רבינוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(4) 253, 257 ואילך). ואולם בענייננו איננו נדרשים להרחיב בסוגיה זו, שכן על-פי הנסיבות שבגדרן החליט המערער (על-פי התיאור שנמסר על-ידו) להמית את המנוחה, ולאור הערכת הפסיכיאטרים המומחים מטעם התביעה בדבר יכולת התפקוד שלו חרף ההפרעה הנפשית הבלתי-חמורה שממנה סבל, אין מקרהו של המערער יכול להימנות עם אותם מקרים חריגים ונדירים שבהם יהיה בידי בית-המשפט להחיל את הדוקטרינה האמורה.

12. בערעורו על גזר-הדין טען הסניגור, כי בנסיבות העניין ראוי היה לגזור על המערער עונש מופחת. ברם, הנימוקים המובילים לדחיית הערעור על ההרשעה כוחם יפה להביא גם לדחיית הערעור על גזר-הדין.

לקראת הדיון בעונשו של המערער הובאו לפני בית-המשפט חוות-דעת משלימות של המומחים הרפואיים מטעם הצדדים. בחוות-דעתו המשלימה של הפסיכיאטר מטעם ההגנה הגדיר המומחה את המערער כבעל אישיות גבולית וכלוקה בהפרעה נפשית חמורה. כן ציין, כי אם אכן תכנן המערער מראש את המעשה הרי שעשה כן מתוך דחף חזק שהשתלט על כל ישותו, עקב תחושתו כי המנוחה עומדת להרוס אותו ואת משפחתו. המומחה מטעם התביעה (הפסיכיאטר הארצי) חזר וקבע כי המערער אינו לוקה בהפרעה נפשית חמורה ושלל קיום קשר בין מצבו הנפשי לבין מעשה הרצח. בגזר-דינו חזר בית-המשפט המחוזי ודחה את קביעת המומחה מטעם ההגנה. בית-המשפט קבע כי ההפרעה שבה לוקה המערער אינה עולה כדי הפרעה נפשית חמורה. בית-המשפט לא שלל קיום קשר אפשרי בין מצבו הנפשי של המערער לבין מעשה הרצח. עם זאת קבע, כי הפרעתו הנפשית של המערער לא הגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצוע העבירה.

ביסוד טיעונו של הסניגור ניצבה ההנחה, כי הסיבה למעשהו של המערער חייבת להיות כרוכה בהפרעתו הנפשית. כלום ייתכן - מקשה הסניגור - שגינקולוג, המנהל פרקטיקה פעילה והמתמחה בטיפול בבעיות של פוריות, יבצע מעשה רצח כה מזעזע? הסניגור קיווה לשכנענו, כי לנוכח מקצועו ועברו הנורמאטיווי של המערער, והקביעה - שהייתה מקובלת גם על מומחי התביעה - כי הוא לוקה בהפרעה נפשית, מן הדין היה להניח לטובתו כי בעת תכנון וביצוע הרצח הוא סבל, למצער באופן זמני, מהפרעה נפשית חמורה, אשר הגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצוע העבירה. אלא שהנטל להוכיח טענות אלו רבץ על המערער (ע"פ 396/01 ברדה נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(6) 854, והאסמכתאות המאוזכרות שם); וכעולה מהכרעתו המנומקת היטב של בית-המשפט המחוזי, הוא לא נשא את הנטל.

סיכומו-של-דבר הוא, כי מן העובדות שהוכחו התחייבה המסקנה כי המערער תכנן וביצע רצח מתועב. התדרדרותו של רופא כמותו לשפל המדרגה של שופך-דמים מעוררת אמנם תהיות על טבע האדם, אך ניסיון החיים חוזר ומלמדנו, כי יש ומי שבמשך שנים רבות היה מוחזק כאדם מתוקן מכל הבחינות יתגלה לפתע כרוצח אלים.

13. מן הנימוקים שפורטו הייתי דוחה את הערעור על שני חלקיו.

ש ו פ ט

השופטת ד' ביניש:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט א' ריבלין:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט א' מצא.

ניתן היום, י"א בטבת תשס"ד (5.1.04).

שופט

שופטת

שופט